

OGAHIYNING PEDAGOGIK QARASHLARI

*Sabirov Mahmudjon Mamatsaliyevich**Imom Faxriddin ar-Roziy o'rta-maxsus islom bilim yurti arab tili o'qituvchisi**Buxoro Osiyo xalqaro universiteti magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Ogahiy qarashlarining yosh avlod tarbiyasi masalalari yoritilgan. O'rta Osiyo xalqlari azaldan she'riyat va adabiyotning buyuk muxlislari bo'lib kelgan. Bu olimning asarida vatanparvarlik, insonparvarlik, saxovatpeshalik, oliyjanoblik, mehnatsevarlik, kattalarni hurmat qilish, muloqot madaniyati kabi insoniy fazilatlar tahlil qilinadi. U o'z ijodida tabiat go'zalligini kuylab, hayot mashaqqatlarini, inson ongida yuzaga keladigan psixologik ichki ziddiyatlarni turli janrlarda ifodalagan. Bu muallif tomonidan ilgari surilgan g'oyalar bugungi kunda ham dolzarbdir. Ular bizning davrimizda komil insonni tarbiyalashda samaraliroq va amaliydir.

Kalit so'zlar: Ogahiy, baxshi, doston, an'anaviylik, ozodlik ishq, romantizm, ma'rifat, ilmiy xarakter,

Muhammad Rizo Ogahiyning ijodiga oid pedagogik qarashlari ham yuksak baholanadi. Ogahiy milliy an'alarimiz mehmondo'stlikni eng go'zal fazilatlardan biri deb biladi. Mehmonga chuqur hurmat bilan qaraydi, mehmonni kutadi, odob-axloq qoidalariga rioya qiladi va Ogahiy ijodida o'z ifodasini topib, odamlarni ana shu xususiyatni egallashga undaydi. Ogahiy hayotda o'z o'rnini topishda insondan do'st va dushmanning ajralishi hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi.

Unga ko'ra, to'g'ri so'z shundaki, odamlar hayotda qiyinchiliklar bilan yashasa, ular dunyoning mavjudligini saqlaydilar, abadiy yashaydilar. Ogahiy bilim va til malakalarini egallashda ta'limning ham muhim ahamiyat kasb etishini ta'kidlaydi. Shu bois Muhammad Rizo Ogahiy o'z asarida yoshlarni insonlar, o'z Vatani, jamiyat manfaati yo'lida xizmat qilishga chaqirgan. U do'stlikni, mehmondo'stlikni, axloqiy go'zallikni ulug'lagan. Bu odamlarni aqlli, halol bo'lishga undaydi. Ogahiy ta'limoti pedagogik qadriyat sifatida hamon qimmatlidir.

Ogahiy (Muhammad Rizo Erniyazbek o'g'li) — shoir, tarixchi, tarjimon — mirob oilasida tug'ilgan. Uning hayoti davomida Xiva xonligida oltita xon hukmronlik qilgan. Ogahiy Xiva xonligi tarixini 1839-1872 yillar davomida yaratgan. Amakisi shoir Shermuhammad Munis boshlagan "Firdavs-ul-iqbol" ("Baxt bog'i") asarini yozib, tugatdi. Bundan tashqari, u ko'plab tarixiy asarlar yozgan. Ogahiyning bu asarlarida Xiva xonligi taraqqiyotidagi muhim ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar o'z aksini topgan. Sa'diy Sheroziyning "Guliston", Nizomiy Ganjaviyning "Haftpaykar", Qayqovusning "Qobusnoma", Abdurahmon Jomiyning "Yusuf va Zulayho" kabi Sharq adabiyoti durdonalari o'zbek tiliga tarjima qilingan. U o'zining barcha badiiy merosini noyob "Ta'vizul – oshiqin" ("Oshiqlar tumori") to'plami shaklida to'plab, kelajak avlodlariga qoldirgan. Bu she'rlar o'z ruhi va uslubiga ko'ra O'rta Osiyo xalqlari mumtoz adabiyoti an'alarining bevosita davomi bo'ldi.

Xalq iste'dodini o'zida aks ettiruvchi boy adabiy ijod ko'p turlardan iborat bo'lganligi yuqorida tilga olingan mualliflar ijodida ham yaqqol ko'zga tashlanadi. Ularda biz nozik she'riyat, go'zal nasr va chuqur ilmni ko'ramiz.

Ogahiy ijodining o'ziga xosligi o'sha davr o'zbek adabiyotining o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiradi va ular quyidagi xususiyatlar bilan ajralib turadi.

- an'anaviylik (buyuk qomusiy olimlar, mumtoz adabiyot va o'zbek xalq og'zaki ijodi an'alarining davomi);

- insonparvarlik (adolatga chaqirish va xayrixohlikni tarannum etish);

- erkinlikka muhabbat (asarlarda demokratiyaning islohotchi g'oyalari aks etishi);

- romantizm (go'zallik va muhabbatni kuylash);

- ma'rifatparvarlik (ma'rifat va yuksak madaniyat g'oyalarini targ'ib qilish);

- ilmiy xarakter (asarlarda dunyoni bilish istagi) va boshqalar.

Ogahiy ijodi quyidagi ijtimoiy-siyosiy va madaniy omillar bilan chambarchas bog'liq edi:

- podshohlarning mutloq hokimiyati, jamiyatda shariat qoidalarining o'rnatilishi, xalq hayoti va faoliyatida diniy g'oyalar va diniy urf-odatlarining ustunligi;

- rus fani va adabiyoti g'oyalariga kirib borish orqali Evropa madaniyatining ta'sirini kuchaytirish;

- jadidlar (islohotchilar va ma'rifatparvarlar) harakatining shakllanishi va ularning o'zbek xalqi adabiyotiga ta'siri;

- Osiyoda mustamlakachilikka qarshi xalq ozodlik harakatlari va Rossiyada inqilobiy g'oyalar ta'siri;

- 19-asrning ikkinchi yarmida chor Rossiyasi tomonidan O'rta Osiyoning mustamlaka qilinishi bilan bog'liq bo'lgan madaniy jarayonlar rivojining yangi bosqichi. Ogahiyning ijodi serqirra bo'lib, uning hayoti va ijodini alohida chuqur o'rganishni taqozo etadi. Adibning boy merosi o'zbek xalqi madaniyati va adabiyoti rivojida beqiyosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston tarixi. Mukammal kolleksiya. Toshkent. Davr-Press, 2010 yil.
2. O'zbek Sovet Ensiklopediyasi (O'zbek Sovet Ensiklopediyasi). Toshkent. O'zFA, 1971 yil.
3. Ochilova M.O., Ergasheva G.B. Talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish asoslari // Yosh olim, 2014. No. 8. S. 852-854.
4. Alimov A.T., Ochilova M.O., Ergasheva G.B. O'qitishda "keys-stadi" usulini qo'llash xususiyatlari // Yosh olim, 2016. No 10. P. 1163-1165.
5. Tosheva D.I., Ochilova M.O. Xoja Bahouddin Naqshband metodikasi va uning ijtimoiy-pedagogik mohiyati // Magistratura axborotnomasi, 2019. 4-4-son. 17-18-betlar.
6. Ochilova M.O. 19-asr O'rta Osiyo xonliklari xalqlari adabiyoti va ulardan yoshlarda vatanparvarlikni shakllantirishda foydalanish imkoniyatlari // BJK 74.48 R 76. B. 204.
7. Toshova G.J., Ismatova N.B. O'zbekistonda ta'lim jarayonining gumanistik tamoyillarining o'rni // Yosh olim, 2014. No3. B. 1043.
8. Juraev B. T. Talabalarning ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishi // BJK 74.48 R76. S. 22.